

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2
0
2
4

**“YASHIL” IQTISODIYOTGA O‘TISHDA INNOVATSIYALARNI
KENG JORIY QILISH VA BARQAROR IQTISODIYOTNI
INSTITUTSIONAL TARAQQIY ETTIRISH DOLZARBLIGI**

**INSTITUTIONAL DEVELOPMENT OF A SUSTAINABLE
ECONOMY AND WIDE IMPLEMENTATION OF INNOVATIONS
DURING THE TRANSITION TO A GREEN ECONOMY**

**ИНСТИТУЦИОНАЛЬНОЕ РАЗВИТИЕ УСТОЙЧИВОЙ
ЭКОНОМИКИ И ШИРОКОЕ ВНЕДРЕНИЕ ИННОВАЦИЙ ПРИ
ПЕРЕХОДЕ К “ЗЕЛЕННОЙ” ЭКОНОМИКЕ**

Onlayin xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya materiallari

2024-yil 20-may

MAXSUS SON

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Google
Scholar

doi

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Korea, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoirazimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

II shu'ba

“YASHIL” IQTISODIYOTGA INNOVATSIYALARNI KENG JORIY ETISHDA ILMIY TADQIQOT ISHLARINING LOYIHAVIY ISTIQBOLLARI

Section II

DESIGN PERSPECTIVES FOR RESEARCH WORK ON THE WIDE IMPLEMENTATION OF INNOVATIONS IN THE GREEN ECONOMY

II секция

ПРОЕКТНЫЕ ПЕРСПЕКТИВЫ НАУЧНО- ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ РАБОТ ПО ШИРОКОМУ ВНЕДРЕНИЮ ИННОВАЦИЙ В “ЗЕЛЕНУЮ” ЭКОНОМИКУ

PROGRESS
PECC

INNOVATION MENEJMENT VA RAQAMLI TRANSFORMATSIYALAR JARAYONLARINI SAMARALI BOSHQARISH YO'LLARI

Safarova Dilfuza Baxramovna

Mustaqil tadqiqotchi, Samarqand davlat veterinariya meditsinasi,
chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti Toshkent filiali assistenti

Annotatsiya: Ushbu maqolada mamlakatimizda innovatsion menejmentni rivojlantirish va raqamli transformatsiyalarni samarali boshqarish jarayonlarini amalga oshirish yo'llari tadqiq qilingan. Dunyoda ilm-fan, ijtimoiy-siyosiy, ekologiyaga bog'liq holatlarning tez o'zgarishi kuzatilmoqda. Texnologiya, ayniqsa, axborot va kommunikasion texnologiyalari bu innovatsion o'zgarishlarda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Kompyuter tizimlaridagi ijobiy o'zgarishlar tibbiyot, harbiy kuchlar, global miqyosda axborotlarni to'plash va tarqatish, zamonaviy korxonalarni innovatsion boshqarishda ham o'z aksini topmoqda. Axborot texnologiyalarni rivojlantirish orqali innovatsion menejmentni samarali joriy etish bo'yicha ilmiy-amaliy taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: innovatsiya, raqamli transformatsiya, axborot va kommunikasion texnologiyalar, sifat, tashkiliy javobgarlik, raqobat strategiyasi, xalqaro munosabatlar, etik muammolar.

Abstract: This article explores ways to develop innovation management and implement effective processes for managing digital transformation in our country. The world is witnessing rapid changes in the scientific, socio-political and environmental situation. Technologies, especially information and communication technologies, are becoming important in these innovative changes. Positive changes in computer systems are reflected in medicine, the military, the global collection and dissemination of information, and the innovative management of modern enterprises. Scientific and practical proposals and recommendations for the effective implementation of innovative management through the development of information technologies have been developed.

Key words: innovation, digital transformation, information and communication technologies, quality, organizational responsibility, competitive strategy, international relations, ethical issues.

Аннотация: В данной статье исследованы пути развития инновационного менеджмента и реализации эффективных процессов управления цифровой трансформацией в нашей стране. Мир является свидетелем быстрых изменений научной, социально-политической и экологической ситуации. Технологии, особенно информационные и коммуникационные, приобретают большое значение в этих инновационных изменениях. Положительные изменения в компьютерных системах отражаются в медицине, вооруженных силах, глобальном сборе и распространении информации, а также инновационном управлении современными предприятиями. Разработаны научно-практические предложения и рекомендации по эффективному внедрению инновационного управления посредством развития информационных технологий.

Ключевые слова: инновации, цифровая трансформация, информационно-коммуникационные технологии, качество, организационная ответственность, конкурентная стратегия, международные отношения, этические проблемы.

Bilamizki, dunyo tez suratda o'zgarib bormoqda. Bu o'zgarishlar ilm-fan, ijtimoiy-siyosiy, ba'zilar esa ekologiyaga bog'liqdir. Texnologiya, ayniqsa, axborot va kommunikasion texnologiyalari bu innovatsiya o'zgarishlarida katta ahamiyat kasb etmoqda. Kompyuter tizimlaridagi ijobiy o'zgarishlar tibbiyot, harbiy kuchlar, global miqyosda axborotlarni to'plash va tarqatish, zamonaviy korxonalarni boshqarishda ham o'z aksini topdi. Kompyuter tarkibiy qismlari va dasturlarining doimiy rivojlanishi korxonalar faoliyatining tubdan o'zgarishiga yo'l ochib berdi: innovatsiya mahsuloti va xizmati turlari vujudga keldi, yangi sanoat tarmoqlari paydo bo'ldi, eski korxona va yo'nalishlar yo'q bo'lib ketdi. Qayd etilgan o'zgarishlar bilan bir qatorda texnologiyalar ham tarkib va sifat jihatdan muntazam o'zgarib bormoqda.

Bugungi jamiyatning faol qatnashchisi bo'lish uchun siz innovatsiya o'zgarishlaridan ogoh bo'lishingiz va qatnashishingiz talab etiladi. Shaxsiy hayotingizda ham jamiyat bilan munosabatlarda ham yangi yo'llardan

foydalashingiz lozim bo'ladi. Lekin shu bilan birga, axborot texnologiyalari yangi turdagi ish faoliyatlari va kasbiy malakani oshirish uchun yaxshi imkoniyatlar yaratmoqda. Bugungi kunda texnologiyalarga oid o'zgarishlar har daqiqta va soniyada vujudga kelmoqda. Bu o'zgarishlardan foydalanish uchun biz ularni tushunishimiz va qabul qilishimiz lozim.

Shu maqsadda biz axborot texnologiyasini innovatsiya menejmentidagi rolini aniqlash uchun rasmiy ta'rifda emas, balki sodda qilib tushuntirishga harakat qilamiz.

Axborot texnologiyasining innovatsiya jarayonlariga ta'sirini yanada yaxshiroq tushunishdan avval, bugungi kundagi korxona va shaxsiy faoliyatlarni ko'rib chiqaylik. Bir shaxsning katta korxonada o'rta me'yordagi menejer sifatida ishlashi mumkin bo'lgan kunlar o'tib ketdi. Korxonalarda endi faqat xodimlarni boshqarib axborotni yuqoriga yetkazib berish bilangina shug'ullanadigan shaxslarga ish qolmadi. Aslida ko'p korxonalar yaxshi tashkil etilgan tashkiliy tarkibga ehtiyojini yo'qotdi, chunki ular uzluksiz ravishda tashkiliy kommunikatsiya orqali bog'langan. Yuqori darajadagi raqobat korxonalarni imkoni boricha daromadliroq ishlashga da'vat etmoqda. Raqobatchingiz siz chiqaradigan mahsulotni huddi o'zini chiqarib 20% arzon narxda sotsa, siz ham narxlarini tushirishga majbur bo'lasiz va xaridorlaringizning ko'ngliga qaraysiz, bo'lmasa, biznesingiz sinadi va to'xtaydi. Bir yil juda tez rivojlangan korxona ikkinchi yil yo'q bo'lib ketishi mumkin. Shuning uchun ko'proq ishga qabul qilish qarorlari juda puxta o'ylab qilinishi lozim, chunki ishchi kuchi juda qimmatli vosita hisoblanadi. Ko'p korxonalar mahsulot narxini tushirish maqsadida juda ko'p ishchilarni va boshqaruv pog'onalarini kamaytirishga majbur bo'lgan. "Kseroks Dokument" kompaniyasi 1985–1995-yillar davomida 125000 dan 90000 gacha xodimlar sonini kamaytirishga majbur bo'lgan, huddi shu davr mobaynida "IBM" xodimlari soni 400000 dan 200000 ga tushdi. "AT&T", "Delta Airlines", "American Express", "Allied Signal" va boshqa bir qator kompaniyalar ham o'z ishchilar sonini kamaytirdi, shu bilan birga, ular o'z faoliyatini yanada yaxshilashga erishdilar.

Bu kompaniyalar qanday qilib bunday samaradorlikka erishgan? Ko'p holatlarda bunga doimiy ravishda ta'sir etuvchi quyidagi ikki omilni atroflicha puxta o'rganish asosida aniq tadbirlar amalga oshirilgan:

- Ishchilar mas'uliyat darajasini oshirish.
- Ishchilarga zarur bo'ladigan axborotlarni etkazib berishda qo'llanadigan axborot texnologiyasining infratuzilmasini takomillashtirish orqali erishilgan.

Axborot tizimlar infratuzilmasi bu kompyuterlar, tizimlar, dasturlar va ma'lumot bazalari birlashmasi bo'lib, ular ma'lumotlarni qayta ishlash va tarqatishda foydalaniladi. Axborot tizimlari ishchilar o'z vazifasini bajarishi uchun kerak bo'ladigan ma'lumotlarni etkazib berishda katta rol o'ynaydi.

Axborot texnologiya bizning vaqt va makon tushunchalarimizni ham o'zgartirib yubordi. Biznes kelishuvlar bugunda "yuzma-yuz" makonda (muhitda), birinchi biznes-ham kor Yaponiyada, ikkinchisi Germaniyada bo'lsa ham amalga oshirilmoqda.

Tashkiliy javobgarlik va axborot texnologiyasi. "Pan Amerikan Eyrlayns", "Amerikan Motors", "SSSR" va "Osborn Kompyuters"larning qanday o'xshashliklari bor. Ular barchasi yo'q bo'lib ketdi. Nima uchun? Ularning hech qaysi biri o'zlari yashab turgan muhitga moslasha olmadi. Bizning o'zgarishlarga bo'lgan qarashlarimizdan shuni aniqlash mumkinki, o'zgarishlar doimo va har zamon mavjuddir. Tabiiy muhit, xaridor didi, texnologiya, qoidalar, ijtimoiy me'yorlar va hokazolar doimiy o'zgarishda bo'ladi. Shuning uchun ularga moslashish yashab qolishning asosiy qoidasidir.

Tashkiliy javobgarlik korxonani nafaqat muhitga moslashishi, balki bo'lgan o'zgarishlarga nisbatan biron-bir tashkiliy xatti-xarakatni bajarishni bildiradi.

Ayrim korxonalar axborot texnologiyasidan doimiy ravishda foydalanib, raqobatchilar, davlat muassasalari va boshqa tashqi omillar ta'sirida vujudga kelgan o'zgarishlardan xabardor bo'lish uchun foydalanadi. Bunda asosiy tamoyillardan biri bu tashqi muhitni doimiy ravishda kuzatishdir. Shunga ko'ra o'zgarishlarga mos faoliyat ko'rsatilsa, korxonani yashab qolish imkoniyatlari oshadi.

Raqobat strategiyasi va axborot texnologiyasi. Tadbirkorlikning (bozorning) tamoyillariga ko'ra xaridor cheklangan zahiraga ega va ular nima sotib olish kerakligi haqida o'zlari qaror qabul qiladi. Monopoliyalarning miqdori kamayib, bir turdagi mahsulotni bir nechta kompaniyalar bozorga taqdim qilar ekan, korxonalar xaridorlarni o'z mahsulotini sotib olishga undashi lozim. Iqtisodiyotning globallasuvi va xaridorlar butun dunyodan mahsulot sotib olishi imkoniyatiga ega bo'lishi raqobatni juda ham yuqori darajaga ko'tarib yubordi. Raqobat faqatgina sanoat korxonalarida emas, balki noishlab-chiqarish tashkilotlari orasida ham mavjud. Masalan, institutlar bilimli talabalar uchun davlat tashkilotlari byudjetidan ko'proq ajratmalar olish uchun raqobatlashadi.

Korxonalar raqobatida ikki tahdid mavjud. Bu shunda bilinadiki, yangi texnologiya korxona mahsulotini keraksiz qilib qo'yadi yoki unga bo'lgan talabni tushirib yuboradi. Masalan, telegraf otlarda xat tashishdan foydalanishni kamaytirdi. Elektron pochta esa faksning o'rnini bosib kelayotganini ko'rish mumkin.

Ikkinchi tahdid – bu, raqobatbardoshlikni yo'qotish va bozordan chiqib ketishdir. Korxonaning istiqboli uning dastlabki mahsulot va xizmatlariga bog'liq. Chunki korxona dastlab mahsulot ishlab chiqarib uni sotadi va undan kelib tushgan daromadga o'z istiqbolini belgilaydi.

Raqobatning tahlilidan shuni bilish mumkinki, raqobatda g'olib chiqish uchun xaridor talabini qondirish asosiy maqsad bo'lishi kerak.

Raqobat strategiyasi. Bu korxonani raqobat muhitida tutgan faoliyat turidir. Eng taniqli raqobat strategiyasining namoyandalaridan biri bu Maykl Porterdir. Uning ta'kidlashicha, 1970-yillar oxiri va 1980-yillar boshida korxonalar quyidagi strategiyalarni qo'llashi mumkin edi:

- Past narxda mahsulot ishlab-chiqarish.
- Yangi mahsulot va xizmatlar turlarini ko'paytirish.
- Bozorning kattaroq qismini egallash.

Korxonalarni boshqarish nazariyalari o'zgargani kabi tashkiliy strategiyalar ham o'zgaradi. Ayrim korxonalar sifatli mahsulotni past narxda sotishga qoniqmaydi: shuning uchun ular maxsus xaridor talabiga mos, ya'ni buyurtma bo'yicha mahsulotlar ishlab-chiqarishga kirishadilar. Buyurtma asosida ishlash mahsulotni huddi xaridorga kerak bo'ladigan tuzilishda va shaklda yaratishdir, vaholanki ko'p korxonalar xaridorni allaqachon yaratilib bo'lingan mahsulotdan tanlashga majbur qiladilar.

Misol uchun mashina sotib olishni olaylik. Agar sizga biron bir tez yuradigani kerak bo'lsa, bozorga borib dilerdan o'zingizga yoqqanini sotib olishingiz mumkin, agar u sizga yoqadigan mashina topolmasa (notabiiy rangli, kuchli motorli), u holda siz uni zavoddan maxsus buyurtma qilishingiz mumkin. Lekin bu bir oz vaqt talab qiladi. Juda ko'p katta avtomobil kompaniyalari standart bo'lgan ko'p miqdordagi avtomobillarni ishlab-chiqaradi. Maxsus avtomobil ishlab chiqaruvchi korxonaga misol qilib "General motors" kompaniyasining "Saturn" bo'limini olish mumkin. U orqali buyurtma berilgan mashina 3 hafta ichida istalgandek tayyorlab beriladi.

"GM Uzbekiston" QKsi ham bu yo'nalishda ishlashga kirishi kerak, qachongacha chet el avtomobillari raqobatidan bojxona to'lovlarini oshirish orqali saqlanish mumkin.

Qanday qilib "Saturn" va boshqalar bunga erishmoqda? Albatta, bunda AT (axborot texnologiyasi)ning katta o'rni bor. Chunki xaridordan buyurtma kelishi bilan, u kerakli ma'lumotlar bazasiga kiritilib, ishlab-chiqarish jarayoniga to'g'ridan to'g'ri jo'natiladi. Shu bilan birga, AT to'lov turiga ham ta'sir ko'rsatadi (masalan, VISA yoki Master Card nomeri, hisob raqami egasi, xaridor balansidan cheklanishlar va h.k.). AT xaridor talabini aniqlashda va o'zgartirishlarni tezkor amalga oshirishda yordam beradi. AT korxona ichki operatsiyalarini bajarishda, narxlarni tushirishda va qaror qabul qilishda qo'l keladi. Qisqacha aytganda, AT dan juda ko'p hollarda foydalanish mumkin.

Lekin korxonalarning barchasi ham AT dan foyda ko'rayotgani yo'q. Ko'p hollarda AT ning noto'g'ri ishlashi va buzilishi kuzatilmoqda. AT rivojlangan sari korxonalar unga bog'liq bo'lib qolmoqda.

Xalqaro aloqalar va AT. Siz Xitoy yoki Argentinani o'zingiz yashab turgan dunyoning bir qismi sifatida tasavvur qila olasizmi? AT ko'pchilik shaxslar va kompaniyalarning dunyodagi o'rnining o'zgarishiga olib keldi. Ba'zi korxonalar nafaqat mahalliy raqobatchilar bilan, balki xalqaro miqyosidagilar bilan ham bellashayotgani sir emas. Yana shunday kompaniyalar paydo bo'ldiki, ularning aniq bir mamlakatda "bosh ofisi" yo'q bo'lib, ularni maxsus milliy qarashlar va daromad olish imkoniyatlari birlashtirib turadi.

Biz korxonalarning tashqi muhitni o'rganishi lozimligini ta'kidlar ekanmiz, ular nazarini mahalliydan xalqaro miqyosga o'zgarishini ham aytib o'tishimiz lozim.

Bugungi kunda ayrim rivojlanayotgan davlatlar rivojlangan davlatlardan o'tishga xarakat qilib, AT va kommunikatsiyalarga katta harajatlar qilmoqda. Rivojlangan davlatlar, masalan, AQShda barcha mis simlarni yangi optik tolali simlarga almashtirish juda murakkab va ko'p vaqt talab qiladi. Rivojlanayotgan, cheklangan telefon tarmoqlariga ega bo'lgan davlat uchun esa bu uncha qiyin ish emas. Jumladan O'zbekiston Respublikasi ham keyingi davlatlar qatoriga kiradi.

Axborot texnologiya va etika. AT qo'llanilishi natijasida ayrim shaxslar o'zlarini kompyuterlashgan kuzatuv obyekti sifatida o'ylashga majbur bo'lmoqda. Fizik joylashuvni aniqlovchi, elektron pochta kuzatib turuvchi tizimlar borgan sari ommaviylashib bormoqda. Bu tizimlar turli noroziliklarni keltirmoqda (masalan: shaxsiy mulk va huquqlarning buzilishi).

ATning yangi imkoniyatlari (masalan: ishchilar kompyuteridagi o'yinlarni o'chirib tashlash yoki sotib olingan filmlar ro'yxatini saqlash) mavjud bo'lgan qonunlarni va ijtimoiy huquqlarni kamsitmoqda. Bu esa o'z navbatida yangi qonun-qoidalarining ishlab chiqilishi kerakligini ko'rsatmoqda.

ATning etikani buzayotganligini yana shunda ko'rish mumkinki, bu intellektual mulkni himoya qilishda uning juda ko'p kamchiliklari mavjudligidir. Kompyuter dasturlari juda osonlikcha ko'chirib olinishi mumkin. Shu tufayli Xitoyda 90%ga yaqin dasturlar noqonuniy tarzda ko'chirib olingan. O'zbekiston ham bundan mustasno emas. 1-jadvalda ko'rib chiqilgan IT ning innovatsion menejmentdagi umumiy mohiyati ko'rsatilgan.

Shunga ko'ra, ko'pchiligidan axloqiy jihatdan to'g'ri qaror qabul qilishimiz kerakligini aytib o'tishimiz lozim. IT imkoniyatlari oshgan sayin, bu masalalarga ko'proq duch kelinmoqda. Bizning maqsad ham xuddi shu axloqiy qoidalarga rioya qilishlikni ta'kidlashdir.

1-jadval: Axborot texnologiyalarning innovatsion menejmentdagi asosiy mazmuni

Mazmun	Axborot texnologiyaning munosabati
Tashkiliy javobgarlik va o'zgarishlarga tayyor turish	Tashkilot hameliyotga o'xshab tashqi muhit o'zgarishlariga moslashishi kerak. Axborot texnologiya mavjud o'zgarish-larga turli hollarda moslashishni engillashtiradi
Raqobat strategiyasi	Raqobat-tashkilot faoliyatidagi mavjud voqealardir. Ko'pchilik harajatlarni kamaytirish, turli mahsulot va xizmatlar taklif qilish strategiyasini qo'llab, bozorda ustunlikka erishadi. IT vositalari samarali va doimo ishlatilishi natijasida tashkilot strategiyasi amalga oshiriladi.
Xalqaro munosabatlar	Axborot va kommunikasion texnologiyalar bozor integrasiyasini osonlashtiradi. Etkazib beruvchi xaridor, va raqobatchilar o'rtasidagi tashkiliy va xalqaro chegaralarni kichraytiradi.
Etik muammolar	IT imkoniyatlari etik bezovtalanishlar hosil qilib, mavjud qonun va jamiyat me'yorlarini o'zgartiradi. Masalan, shaxsiy sirni saqlash qiyinligi, shaxsiy intellektual mulklarning o'g'irlanishi.

Zamonaviy korxonalarini boshqarish. Hozirgi zamon korxonalarini boshqarishning ko'rinishi qanday? Menejment iborasi korxonaning tirik va faoliyat ko'rsatuvchi shaklda saqlanishini anglatadi. Umuman olganda, korxona boshqaruvsiz, o'zidan-o'zi faoliyat ko'rsata olmaydi. Bundan tashqari, korxona bu bir maqsad yo'lida bir qancha shaxslardan tashkil topadi. Innovatsion menejment bir qator taktik va strategik maqsadlarni ko'zlab, yangilikka intiluvchi shaxslarni birlashtirib ish yuritishdir. Innovatsiya to'g'risida boshqaruvning bir nechta nazariyalari mavjud va ular tez o'z mohiyatini o'zgartirmoqda. Shu bilan birga, innovatsiya menejmentining tendensiyalari mavjud bo'lib, ulardan birinchisi bu – iyerarxik tuzilmadan jarayonlashtirilgan tuzilmalarga o'tishdir. Buni yana vazifaga asoslangan menejment, deb ham yuritiladi. Odatda tashkiliy tuzilma funksional irearxiya bo'lib, unda bir nechta malakali va mas'uliyat yuklangan shaxslar guruhlariga bo'lingan. Masalan, marketologlar guruhi, marketing bo'limi boshlig'iga, u o'z navbatida marketing bo'yicha direktor o'rinbosariga va h.k. axborot beradilar.

Vazifaga asoslangan menejmentda korxonalar turli kasbdagi shaxslarni bir ishchi guruhga birlashtiradi. Bu ishchi guruh bir yoki bir nechta asosiy faoliyatlarga javobgar qilib belgilanadi. Boshqa guruhlar bir vazifani bajarish uchun birlashtirilib, so'ng yana bo'linishi mumkin. Bu bir qator kamchiliklarga ega bo'lsada, lekin bitta yutug'i bir nechta turli sohadagi malakali ishchilardan, odatiy kommunikativ qiyinchiliklarsiz foydalana olishdir.

Faoliyatni yanada yaxshilash uchun bugungi menejment falsafasi butun korxonani 6-8 kishidan iborat bo'lgan bir nechta guruhga bo'lishni tavsiya etadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, agar bundan ko'proq kishi bo'lsa, guruh yaxshi ishlay olmaydi. Chunki guruh kattalashgan sari guruh a'zolari ko'p vaqtini bahslashishga sarflaydi, ishga esa kam vaqt qoladi. Agar vazifa ko'p kishilik guruhni talab qilsa, bu guruhga ham bir qancha vazifalar yuklatilib, guruhlariga ajratish mumkin. Eng yirik shaxsiy kompyuterlar uchun dastur ishlab chiqaruvchi "Microsoft" kompaniyasi ham huddi shu usulni qo'llab ish yuritmoqda.

Ikkinchi tendensiya bu eng yangi o'zgarish bo'lib, u xaridor talabini qondirishga asoslangan biznes strategiyasidir. Tarixan ko'p tashkilotlar bir mahsulot ishlab chiqarib, so'ng uni marketing va sotish texnikalaridan foydalanib, iloji boricha ko'p xaridorlarga sotishga intiladilar. Albatta o'sha vaqtda ham xaridorni maqsad markazi deb bilgan korxonalar ham bo'lgan, huddi shular asosida hozir ko'p tashkilotlar xaridor orqali boshqariluvchi hisoblanadi. Bu tendensiya bozor klassik falsafasining aksini bildiradi: avval sizning xaridoringiz kim va unga nima kerakligini aniqlash, so'ng imkon boricha eng sifatli, eng arzon va tez vaqt orasida unga kerak bo'lgan mahsulot ishlab-chiqarishdir.

Ayrim korxonalar eng qiyin xaridorni aniqlab, uning talabini qondirish strategiyasini taklif etishadi. Maqsad shuki, agar siz eng qiyin xaridorni ehtiyojini qondira olsangiz, qolgan xaridorlarning ehtiyojini qondirish oson kechadi.

Uchinchi menejment tendensiyasi bu tashkilotlararo (asosan, xaridorlar, ta'minotchilar va xatto raqobatchilar) faoliyatini birlashtirishdir va bu ham korlikda faoliyat deb yuritiladi. Lekin shuni ta'kidlash lozimki tashkilot ichki aloqalari kabi tashqi aloqalari ham juda muhimdir. Ammo korxonalar ayrim bozorlarda ham korlik qilsa, ikkinchi bozorda raqobatlashishi ham mumkin.

To'rtinchi va oxirgi tendensiya bu ma'lumotlarni tashkilotlararo tez va keng miqyosda etkazishdir. Bu odatiy holatlarga teskari bo'lib, axborotlarni to'plab so'ng tarqatishdan ko'ra, axborotlarni bevosita tezkor ravishda etkazish ijobiy natija berishini ko'rsatadi.

Xulosa qilib shuni yitish mumkinki, axborot texnologiya jamiyatda keng ko'lamda foydalanib kelinmoqda. Axborot texnologiya insonlarning aloqa qilish, ta'lim olish, ishlash jarayonlariga o'z ta'sirini o'tkazmoqda. U

yana bizning dam olish, bozor qilish (xarid qilish) usullarimizni o'zgartirmoqda. Bu, ayniqsa, innovatsion biznes sohasiga juda ko'p imkoniyatlar yaratmoqda. Lekin axborot texnologiya imkoniyatlari oshgan sari, u bir qator etik qarshiliklarga uchramoqda. Global va xalqaro miqyosda, geografik va vaqt masofalari tobora muhimsizlashib bormoqda.

Korxonalarni boshqarish falsafasi ham o'zgarmoqda. Ko'p istiqbolni ko'zlovchi menejerlar ishchilarni bir yoki bir nechta guruhga bo'lib, vazifa atrofiga to'plab ish yuritmoqda.

Korxonalar juda kuchli raqobat muhitida faoliyat yuritmoqda va eng muhim maqsad raqobatbardosh bo'lishdir. Buning uchta usuli mavjud. Eng kam narx qo'yish, mahsulot turini ko'paytirish, bozorni egallash. Ayrim korxonalar bu uchala usulni qo'llab ko'rmoqchi bo'ldi, lekin bu kutilgan natijani bermadi.

Uzoq davr ishlash va o'sish doimo xaridorning barcha talablarini qondirishni talab qiladi. Axborot texnologiya korxona ichki faoliyatida katta ahamiyat kasb etib, o'zgarishlarga tez javob berish va xaridor talabini qondirishga juda qo'l keladi. Axborot texnologiyani qo'llash natijasida olinadigan foyda juda kattadir. Lekin bu imkoniyatlardan foydalanishda avval uning shaxslarga, korxonalarga va jamiyatga ta'siri natijasida yuz beradigan o'zgarishlarni anglash lozim. Korxonalar axborot texnologiyaga qanchalik bog'liq bo'lib qolsa, ular shunchalik uning xatolari, buzilishlaridan ko'p zarar ko'radilar. Har qanday kuchli vosita kabi axborot texnologiyadan ehtiyotkorlik bilan foydalanish lozim. Axborot texnologiya samarali ishlashi uchun vaqt, mablag' zarur va innovatsion boshqaruvning eng asosiy vositasi bo'lishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 1-apreldagi "Ilmiy va innovatsion faoliyatni rivojlantirish bo'yicha davlat boshqaruvi tizimini takomillashtirish to'g'risida"gi PF-6198-sonli Farmoni.
2. Decree of the President of the Republic of Uzbekistan №. DP-60 dated January 28, 2022 "On the Development Strategy of New Uzbekistan".
3. Tukhtabaev J.S. et al. 2021. Econometric Evaluation of Influential Factors to Increasing Labor Efficiency in Textile Enterprises. Webology, Volume 18, Special Issue on Information. Retrieval and Web Search. <https://www.webology.org/datacms/articles/20210129114502amWEB18024.pdf>
4. Bekmurodov N.H. et al. 2022. Econometric modeling and forecasting of the increase in the export potential of small businesses and private enterprises in the Republic of Uzbekistan. In The 6th International Conference on Future Networks & Distributed Systems (ICFNDS'22). ACM, New York, NY, USA. <https://doi.org/10.1145/3584202.3584246>
5. Tillaeva B.R. et al. 2022. Ways of development of agriculture and processing industry enterprises manufacturing cooperation. IOP Conf. Series: Earth and Environmental Science 1043, 012024. doi:10.1088/1755-1315/1043/1/012024 (<https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1755-1315/1043/1/012024>)

MUNDARIJA

I shu'ba

IJTIMOY-IQTISODIY BARQAROR RIVOJLANISH MAQSADLARIGA ERISHISH UCHUN "YASHIL" IQTISODIYOTGA JADAL O'TISH

Section I

ACCELERATED TRANSITION TO A GREEN ECONOMY TO ACHIEVE SOCIO-ECONOMIC SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS

I секция

УСКОРЕННЫЙ ПЕРЕХОД К "ЗЕЛеной" ЭКОНОМИКЕ ДЛЯ ДОСТИЖЕНИЯ ЦЕЛЕЙ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ

The Development of Marketing Innovations in Retail Trade	4
Shakhriyor Sadullaev, Sadullayeva Shahrizoda	
Направления совершенствования стратегии компании для успешной организации IPO	9
Шахзод Сайдуллаев	
"Yashil iqtisodiyot"ni rivojlantirishning iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish	11
Abdurahmonov Xolboy To'xtayevich	
Тўқимачилик саноати кластерлари инновацион фаолиятининг барқарор ривожланиш муаммолари ва ечимлари	14
Икрамов Мақсад Муратович	
O'zbekistonda chakana savdo korxonalarini rivojlanishi va innovatsion faoliyati	20
Karimov Baxrom Ilxomjonovich	
Unveiling the Dynamics of Agglomeration Economies in Sustainable Development	24
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich	
Kimyo tolalari asosida to'qimachilik mahsulotlari bozorini diversifikatsiyalash usullari	28
Raximov Furqat Jalolovich	
Qashqadaryo viloyatida Safari turizmini rivojlantirish dinamikasini o'rganish	32
Ro'ziyev Bobir Akramovich	
Брендни шакллантириш ва ривожлантириш бўйича замонавий маркетинг назариялари ва стратегиялари	34
Зияева Шахло Шоакбар қизи	
The Development of Marketing Innovations in Retail Trade	37
Shakhriyor Sadullaev, Sadullayeva Shahrizoda	
Ногиронлиги бор шахсларни давлат томонидан қўллаб-қувватлаш масалалари	42
Каримов Бекзоджон Илхомович	
Ichki turizmni rivojlanlantirish tashkiliy mexanizmining asosiy prinsiplari	45
Dehqonov Burxon Rustamovich	
"Yashil" iqtisodiyotga o'tishda ko'zi ojizlar bandligining innavatsion yechimi	48
Usmonov Ziyodulla Ulmas o'g'li	
Аудиторлик текширувини халқаро стандартлар асосида ташкил этиш хусусиятлари	51
Исмоилова Феруза Исроиловна	

II shu'ba

“YASHIL” IQTISODIYOTGA INNOVATSIYALARNI KENG JORIY ETISHDA
ILMIY TADQIQOT ISHLARINING LOYIHAVIY ISTIQBOLLARI

Section II

DESIGN PERSPECTIVES FOR RESEARCH WORK ON THE WIDE IMPLEMENTATION
OF INNOVATIONS IN THE GREEN ECONOMY

II секция

ПРОЕКТНЫЕ ПЕРСПЕКТИВЫ НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ РАБОТ
ПО ШИРОКОМУ ВНЕДРЕНИЮ ИННОВАЦИЙ В “ЗЕЛЕНУЮ” ЭКОНОМИКУ

Ta'minot zanjirini boshqarishda transport logistikasi usullarini takomillashtirish.....	56
Zoxidova Nazokat Berdimurot qizi	
Rivojlanayotgan mamlakatlarda fond bozorining rivojlanishi tahlili.....	58
Axmedov Doniyorbek Ulugbek o'g'li	
Davlat moliyasini boshqarishda moliyaviy nazorat usullaridan samarali foydalanish yo'llari	60
Kultayev Farxod Shavkatovich	
Янги Ўзбекистонда инсон экологиясини юксалтиришнинг инновацион механизмлари.....	62
Ҳакимов Назар Ҳакимович, Рахмонов Дўстмурод Абдиназарович	
Тадбиркорлик субъектларини ривожлантиришда саноат ипотекасининг ўрни	67
Султанов Бахром Бегдуллаевич	
Ижтимоий ҳимояни ривожлантиришда янгича ёндашувлар	70
Каримов Бекзоджон Илхомович	
Капитал бозорини ривожлантириш масалалари	72
Турдиева Узайда Омирбаевна	
Инновацион тараққиёт йўлига ўтиш даврида меҳнатга ҳақ тўлашнинг рағбатлантирувчи таъсирини оширирилиши	74
Алимжон Қулматов	
Zamonaviy logistika tizimida marketing strategiyalaridan foydalanishni takomillashtirish	78
Xasanov Sarvar Ulug'bek o'g'li	
The Development of Marketing Innovations in Retail Trade.....	81
Shakhriyor Sadullaev, Sadullayeva Shahrizoda	
Innovatsion rivojlanishni baholovchi statistik ko'rsatkichlar tizimini takomillashtirish (xorij tajribasi)	86
Nuriddinov Zufar Akbarovich	
Махсус иқтисодий зоналар фаолияти самарадорлигини ошириш борасида амалга оширилаётган ишлар тўғрисида.....	90
Давлаев Ғолиб Ашурович	
Hududlarning iqtisodiy jihatdan rivojlantirishda “yashil” iqtisodiyot va “yashil” ish o'rinlarining ahamiyati	92
Shomirzayev Abdug'affor Abdujabbor og'li	
Innovatsion menejment va raqamli transformatsiyalar jarayonlarini samarali boshqarish yo'llari	94
Safarova Dilfuza Baxramovna	

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. Maxsus son

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzirimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.